

Nr 325.

Av herrar **Mannerskantz** och **Bondeson**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lantarbetstidslag.

Vid föregående års riksdag hemställdes i motioner av riksdagsmän tillhörande högerpartiet (I: 178 och II: 288) att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära allsidig utredning av frågan om lantarbetstidslagens revidering.

Motionerna föranledde visserligen icke någon riksdagens åtgärd, men i enlighet med motionärernas hemställan uppdrog Kungl. Maj:t efter riksdagens avslutande *dels* åt arbetsrådet att verkställa utredning av frågan om lantarbetstidslagens verkningar och upprätta förslag till ändringar i densamma *och dels* — sedan arbetsrådet avgivit sitt yttrande — åt en allsidigt sammansatt sakkunnigkommitté att på grundval av arbetsrådets utredning undersöka huruvida och i vad mån ändringar borde vidtagas i lantarbetstidslagens bestämmelser.

Sedan sakkunnigkommittén utarbetat och framlagt förslag till ändrad lydelse av gällande lantarbetstidslag, har Kungl. Maj:t genom proposition nr 244 föreslagit årets riksdag att för en tid av tre år antaga en lag, upprättad i huvudsaklig överensstämmelse med sakkunnigkommitténs förslag.

Det är visserligen påtagligt att Kungl. Maj:t bättre än genom 1937 års proposition sökt anpassa den nu föreslagna lagen efter jordbrukets praktiska förhållanden. Men steget har icke tagits fullt ut. Förslaget innebär enligt undertecknades mening icke någon tillfredsställande lösning av jordbrukets arbetstidsfråga och de därmed sammanhängande spörsmål, som uppkommit efter 1937 års lagändringar.

De av riksdagen år 1937 beslutade ändringarna i 1936 års lantarbetstidslag voro av högst ingripande och för jordbruket allvarlig natur.

Arbetstiden för det egentliga jordbruksarbetet minskades avsevärt och arbetet med djurskötseln inkorporerades under lagen med i förhållande till kollektivavtal och sedvänja betydande sänkning av arbetstiden. I särskilda motioner från högerpartiet yrkades år 1937 *dels* avslag å lagens utvidgning *dels* modifiering av propositionen i ärendet. De svårigheter för jordbruket, som genomförandet av 1937 års proposition befarades medföra, ha i rikt mått gjort sig gällande.

Tillgången på arbetskraft vid jordbruket har allom veterligt under de senare åren varit knapp. Härav har följt allmänna svårigheter att medelst anställande av ny arbetskraft neutralisera minskningen av arbetstiden. Även om i vissa fall förhållandena möjliggjort eller möjliggjöra ökning av arbetsstyrkan, så fördyras härmed en redan förut ekonomiskt ansträngd produktion.

Allt fortfarande anse undertecknade att den likformighet beträffande årsarbetstiden, som genom 1937 års lagändring åstadkommits mellan industri-

ens och jordbrukets arbetstid i vad gäller den senare näringens s. k. utarbete, saknar fog. Åtskilliga av de skäl, som förelegat för 48 timmarsveckans genomförande vid industrien, gälla icke ifråga om jordbruket. Synpunkterna i detta avseende hava tidigare många gånger framhållits, och vi skola här icke närmare uppehålla oss vid desamma. Endast på en omständighet, vilken för envar som är initierad i förhållandena torde vara uppenbar, vilja vi här ånyo fästa uppmärksamheten. En jämförelse mellan egentligt industriarbete och jordbruksarbete ger omedelbart vid handen, att jordbruket i motsats till det mesta av industriarbetet, har att räkna med en avsevärd »spilltid», arbetstid, under vilken intet produktivt arbete utföres. Sådan spilltid förekommer vid jordbruket framför allt därför att förflyttningarna från gården till arbetsplatsen och vice versa i avsevärd omfattning inräknas i arbetstiden.

Bl. a. med hänsyn till sålunda angiven omständighet hålla vi före att tillämpningen vid jordbruket av industriens årsarbetstidssumma är principiellt felaktig, till skada för näringen, utan motsvarande nytta för arbetarna.

Tillämpningen vid jordbruket av industriens årsarbetstid, c:a 2,400 timmar, är å ena sidan till nackdel för jordbruket och ger å andra sidan dess arbetare en ännu kortare arbetstid i jämförelse med industriarbetarna, vilken tillämpning icke med sakskalet kan motiveras. En industriarbetare har nämligen i regel att, oavsett var han bor, arbeta å arbetsplatsen hela den ordinarie arbetstiden; enahanda är förhållandet för t. ex. en byggnadsarbetare i stad eller å landsbygden, vägarbetare m. fl., vilka kunna ha sin arbetsplats å från bostaden varierande och ofta långt avstånd. I en jordbruksarbetares ordinarie arbetstid inräknas alltid en avsevärd del av förflyttningen från och till arbetet uti den lagliga arbetstiden. Med hänsyn härtill blir numera ofta den tid en jordbruksarbetare offrar i och för sitt arbete i regel kortare än andra arbetares.

Här ovan framförda synpunkter skulle rätteligen föranleda ett yrkande om återuppförande av arbetstidsbestämmelsen till samma innebörd som 1936 års lag.

Då vi dessvärre nödgas räkna med att de politiska förhållandena måhända innebära att sådan rättelse ej sker, hava vi som följer av nedanstående velat begränsa oss till förslag om några mindre men i hög grad påkallade justeringar av arbetstidsbestämmelserna. Dessa justeringar skulle i någon mån lätta några av de största svårigheterna, som följa av 1937 års riksdagsbeslut i lantarbetstidsfrågan. Enligt proposition nr 244 till årets riksdag föreslås arbetstiden till pr vecka:

under januari, februari och december	41 timmar	
» mars, oktober och november	46	» och
» april—september	54	»

Denna utmätning av arbetstiden innebär framför allt ifråga om trenne av årets månader, februari, mars och oktober, synnerliga svårigheter vid arbetets anordnande.

Februari månad är i hela landet den viktigaste för skogshanteringen. Vid skogskörningen upptages ungefär halva arbetstiden av tomkörning. Den nu lagliga arbetstiden under februari månad, endast 41 timmar pr vecka, har härvid visat sig otillräcklig. Dagsljusförhållandena lägga f. ö. ej hinder i vägen för utökning av arbetstiden under sagda månad. Vi hemställa därför att februari måtte föras till 46 timmars-gruppen.

Även mars månad har i mellan-Sverige stor betydelse för skogsarbetet och medför härvid brådskande avslutningsarbeten. 46 timmars vecka är härvid alltför knapp. En utökning av den nuvarande arbetstiden till 50 timmar vore därför av synnerlig betydelse för ifrågavarande arbeten. Vad syd-Sverige beträffar är mars månad betydelsefull för förberedelser till vårarbetet och t. o. m. för vårsådden (år 1937 påbörjades vårsådden i Skåne redan i medio av mars). En arbetstid om 46 timmar under mars är med hänsyn till de praktiska behoven för kort. En ökning av arbetstiden med 4 timmar per vecka, alltså till 50 timmar, skulle för hela landet avhjälpa de största svårigheterna av nuvarande arbetstidsbegränsning.

För avslutandet av skördarbetet vad gäller stråsäden och alldeles särskilt för bärgandet av rotfrukterna, enkannerligen sockerbetorna, ävensom för höstplöjningen är oktober månad högst betydelsefull. Det nuvarande hänförandet av oktober månad till gruppen med endast 46 timmar per vecka är jordbruket i sydliga delarna av landet till stort omak. Begränsningen av oktoberarbetstiden har ock föranlett många ansökningar hos arbetsrådet om överförande till denna månad av arbetstid från annan tid på året. En ökning av arbetstiden i oktober med endast 4 timmar, alltså till 50 timmar per vecka, är väl påkallad och vore synnerligen betydelsefull.

Den ökning i årsarbetstid, som innefattas i ovanstående förslag, begränsar sig endast till något över 50 timmar. Vi hålla före att en sådan ökning av arbetstiden, som vore en hjälp för jordbruket, borde kunna av riksdagen godtagas som en visserligen allt för ringa men dock ekvivalens för en del av de tomgångsförluster i arbetstid, som ofrånkomligt följa med jordbruksarbetet. Detta vore så mycket mera befogat, som i enlighet med vad förut påpekats, tomgångsförlusterna vid jordbruket för denna näring föranleda en i verkligheten kortare effektiv arbetstid än vid industrien.

I propositionen har Kungl. Maj:t beaktat behovet av en särskild arbetstid för »arbetare med blandat arbete». Bestämmelse härom föreslogs av arbetsrådet i dess förliden höst avgivna yttrande med förslag till ändringar av lantarbetstidslagen. Arbetsrådet föreslog att viss utsträckning av arbetstiden skulle medgivas för »enstaka arbetare» vid en gård.

Sakkunnigkommittén, som tog upp principen om särskild arbetstid för dylik arbetare, utbytte dock uttrycket »enstaka arbetare» i 4 § 1 mom. c) mot uttrycket »För varje brukningsdel — — — en arbetare». Ändringen, som innebär en begränsning av antalet arbetare, för vilka den under nämnda lagrum angivna särskilda arbetstiden blir tillämplig, har av Kungl. Maj:t upptagits i den framlagda propositionen.

Vi hysa den bestämda uppfattningen att inskränkningen av den särskilda arbetstiden vid »blandat arbete» till allenast *en arbetare för varje brukningsdel* är obefogad.

Vid varje brukningsdel torde visserligen icke finnas eller behöva finnas flera än en »stallforare», »stallare» eller »stalldräng» eller vad man i övrigt kan benämna den arbetare, som sköter häststallet och därjämte deltagar i utarbetet. Men »stallaren» vid en gård är ej alltid den ende av gårdens arbetare, »som i regel användes till såväl djurskötsel som annat arbete». Såsom arbetsrådet i sitt yttrande har påpekat förekommer det icke så sällan, särskilt vid det mindre jordbruket, där en skarp avgränsning sinsemellan av de olika arbetaregruppernas arbetsuppgifter svårligen låter sig genomföra, att någon eller några av kördrängarna utöver sitt vanliga »utarbete» har att i viss utsträckning deltaga i ladugårdsarbetet eller utföra annan liknande djurskötsel. Arbetsrådet har förklarat sig anse att dessa arbetare ur arbetstidssynpunkt böra jämföras med den ovan omnämnda gruppen av arbetare, som utföra speciell staltjänst.

Det av Kungl. Maj:t föreslagna inskränkande uttrycket »För varje brukningsdel — — — *en arbetare*» lämnar icke öppet att vid en och samma egendom tillämpa den utökade arbetstiden för såväl en »stallare» som en annan arbetare med »blandat arbete». Detta synes oss vara en påtaglig brist i den föreslagna lagstiftningen.

De sakkunniga motivera sitt förslag på denna punkt *dels* därmed att enligt tillgängliga erfarenheter i det övervägande flertalet fall endast *en* arbetare vid varje gård eller brukningsenhet har den befattning, som åsyftas med undantagsbestämmelsen, *dels* därmed att det av arbetsrådet föreslagna uttrycket »enstaka arbetare» kan tänkas föranleda en icke önskvärd utvidgning av »stallare»-formen *samt dels* därmed att de fall, där undantagsbestämmelsen bör få ifrågakomma beträffande mer än en arbetare, torde kunna tillgodoses genom dispens.

De sakkunnigas påstående, att i det övervägande flertalet fall endast *en* arbetare per brukningsdel har att utföra såväl djurskötsel som annat arbete, synes oss vara alltför kategoriskt. Enligt vår uppfattning är ett dylikt förhållande ej sällsynt.

De sakkunnigas farhågor för att missbruk kan väntas, om det av arbetsrådet föreslagna uttrycket »*enstaka* arbetare» kommer till användning, synes oss sakna fog. Ifrågavarande uttryck torde icke kunna lämna rum för tillämpning av den utökade arbetstiden beträffande flera än just »*enstaka*» arbetare vid en gård. Och därmed torde ej något missbruk föreligga.

Vad till sist beträffar de sakkunnigas hänvisning till dispensmöjligheten, vilja vi påpeka att syftemålet med den föreslagna bestämmelsen om utökad arbetstid för arbetare med blandat arbete just skulle vara att befria jordbrukarna och deras arbetare från det omständliga dispensförfarandet. Inskränkningen till *en* arbetare för varje brukningsdel kommer alltså att i

viss utsträckning förhindra uppnåendet av det mål, till vilket bestämmelsen såsom helhet syftar.

Med hänsyn till det anförda finna vi det önskvärt att uttrycket »För varje brukningsdel — — — en arbetare» ersättes med uttrycket »enstaka arbetare».

När det gäller den omfattning, i vilken den ordinarie arbetstiden må utsträckas för arbetare med »blandat arbete», har Kungl. Maj:t frångått de sakkunnigas förslag om en förlängning med högst 12 timmar per tvåveckorsperiod under tiden oktober—mars. Kungl. Maj:t har i stället föreslagit en förlängning av arbetstiden med 12 timmar för två arbetsveckor i följd allenast under december, januari och februari samt med blott 10 timmar för två arbetsveckor i följd under mars, oktober och november.

Visserligen svarar detta stadgande mot den bestämmelse om förlängd arbetstid för arbetare med blandat arbete, som sedan år 1937 funnits intagen i jordbrukets riksavtal. Men denna omständighet synes oss icke böra skänkas alltför stort beaktande. Det avgörande torde vara om jordbruket i allmänhet har behov av arbetstidens utsträckande med 12 timmar per tvåveckorsperiod även under mars, oktober och november månader. Vi äro övertygade om att så är fallet. Såvitt av betänkandet framgår, ha de sakkunniga — även arbetarrepresentanterna — enhälligt givit uttryck åt samma uppfattning.

Om arbetet med djurskötseln kräver en utökning med 12 timmar per tvåveckorsperiod i december, januari och februari, torde det vara ganska uppenbart att det torde fordra samma antal timmar under mars, oktober och november månader. Vid riksdagens bifall till vårt förslag härovan om ökning av arbetstiden per vecka i mars och oktober till 50 timmar per vecka, skulle emellertid vid 12 timmars tillägg per tvåveckorsperiod den sammanlagda arbetstiden för de blandade arbetarna under vardera av dessa månader per tvåveckorsperiod uppgå till 112 timmar, alltså 4 timmar mera än den för »djurskötare» föreslagna tiden, 108 timmar. Vi begränsa oss därför till förslag om den ändringen i Kungl. Maj:ts proposition att tillägget för blandade arbetare under november månad måtte liksom för januari, februari och december bestämmas till 12 timmar per tvåveckorsperiod.

På grund av det anförda få vi hemställa,

att riksdagen vad beträffar Kungl. Maj:ts proposition nr 244 måtte besluta sådana ändringar att

dels arbetstiden enligt 4 § 1 mom. fastställas för mars och oktober till högst 50 timmar för arbetsvecka och för februari till högst 46 timmar för arbetsvecka,

dels att uttrycket »För varje brukningsdel — — — en arbetare» i 4 § 1 mom. a) ersättes med uttrycket »enstaka arbetare»

ock dels »arbetare med blandat arbete» under tiden november—februari utöver för honom eljest gällande arbets-

tid må användas till djurskötsel högst 12 timmar för två arbetsveckor i följd (därvid förutsättes att arbetstiden för mars och oktober utsträcker till 50 timmar för vecka).

Stockholm den 21 april 1939.

Axel Mannerskantz.

Lennart Bondeson.